

DR.SC.-10 IZVJEŠTAJ O OCJENJIVANJU DOKTORSKOG RADA ¹		
OPĆI PODACI I KONTAKT DOKTORANDA/DOKTORANDICE:		
Titula, ime i prezime doktoranda/doktorandice:	Lidija Horvat, mag. iur.	
Nositelj studija:	Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet	
Naziv studija:	Poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij smjer Kaznenopravne znanosti	
Matični broj doktoranda/doktorandice:	9/2009	
Naslov doktorskog rada:	<i>Jezik pisanja rada</i>	hrvatski
	<i>Hrvatski:</i>	Okrutno, nečovječno i ponižavajuće postupanje prema osobama lišenim slobode - hrvatsko iskustvo u kontekstu međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava
	<i>Engleski:</i>	Cruel, inhuman and degrading treatment of persons deprived of their liberty - Croatian experience in the context of international human rights standards
Područje/polje/grana (ako se doktorski studij izvodi u grani):	društvene znanosti/pravo/kazneno pravo, kazneno procesno pravo, kriminologija i viktimologija	
MENTOR(I)		
	Titula, ime i prezime:	Ustanova, država:
Prvi mentor:	prof. emeritus. Ivo Josipović	Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, RH
Drugi mentor:		
Izabrano povjerenstvo za ocjenu doktorskog rada	Titula, ime i prezime:	Ustanova, država:
	1. Izv. prof. dr. sc. Marin Bonačić	Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, RH
	2. prof. emeritus Ivo Josipović	Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, RH
	3. prof. dr. sc. Ksenija Turković	Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, RH
	4. prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas	Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, RH
	5. izv. prof. dr. sc. Ante Novokmet	Sveučilište J.J. Strossmayer Pravni fakultet Osijek, RH
OCJENA DOKTORSKOG RADA (ocjena mora sadržavati izvorni znanstveni doprinos i novo otkriće)		

¹ Molimo Vas da ispunjeni obrazac DR.SC.-10 pošaljete u elektroničkom i tiskanom obliku, potpisano, u nadležnu referadu.

Odlukom Vijeća Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu klasa 640-01/23-22/5 ur. broj 251-55-23-23 od 29 ožujka 2023. imenovani smo u povjerenstvo za ocjenu doktorske disertacije Lidije Horvat pod naslovom "Okrutno, nečovječno i ponižavajuće postupanje prema osobama lišenim slobode - hrvatsko iskustvo u kontekstu međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava". Nakon što smo proučili disertaciju podnosimo zajednički i suglasno izvješće.

I. Senat Sveučilišta u Zagrebu svojom je odlukom klasa 643-03/21-09/06 urbroj 380-130/134-21-2 od 18. veljače 2021. pristupnici odobrio pokretanje postupka stjecanja doktorata znanosti u okviru doktorskog studija pod temom „Okrutno, nečovječno i ponižavajuće postupanje prema osobama lišenim slobode - hrvatsko iskustvo u kontekstu međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava". Vijeće Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu je na sjednici održanoj 23. prosinca 2020. godine odlukom klasa 640-01/20-22/10 ur. broj 251-55-20-28 Lidiji Horvat odobrilo temu doktorske disertacije pod gornjim naslovom te je za mentora odredilo prof. dr. sc. Ivu Josipovića.

II. Predana disertacija obuhvaća ukupno 460 stranica teksta (font 12 Times New Roman, prored 1,5), uključujući naslovnice, posvetu, sažetke na hrvatskom i engleskom jeziku, pregled sadržaja, dvanaest poglavlja disertacije, životopis pristupnice te tri priloga. Od ukupno 460 stranica, 366 stranica sadrži jedanaest poglavlja teksta disertacije te dvanaesto poglavlje u kojemu je popis literature. Životopis pristupnice nalazi se u 13. poglavlju, a nakon toga se nalaze tri priloga: 1. Popis slika, grafova i tablica, 2. Anketni upitni, te 3. Činjenice slučaja iz pojedinih presuda ESLJP-a i Ustavnog suda Republike Hrvatske. Popis literature sadrži 143 bibliografske jedinice, knjige i članke pretežito na hrvatskom i engleskom, te na njemačkom i francuskom jeziku, a slijedi popis korištenih pravnih izvora te članaka, izvješća i drugih podataka iz internetskih izvora.

III. Ciljevi i metodologija istraživanja. Zabrana mučenja, odnosno okrutnog, neljudskog i ponižavajućeg postupanja i/ili kažnjavanja zabrana je apsolutne naravi kako u međunarodnim, tako i u unutarnjim pravnim izvorima. Iako Ustav RH sadrži navedenu zabranu te je postupanje u suprotnosti s njom inkriminirano kao kazneno djelo, Europski sud za ljudska prava je u više od deset predmeta protiv RH utvrdio povredu te zabrane propisane u članku 3. Europske konvencije o ljudskim pravima zbog zlostavljanja osoba lišenih slobode za vrijeme kaznenog postupka ili izdržavanja kazne zatvora. Ciljevi disertacije bili su sljedeći: primjenom znanstvenih metoda utvrditi pojavnost okrutnog, neljudskog i ponižavajućeg postupanja u Republici Hrvatskoj prema osobama lišenim slobode te predložiti kako uspostaviti učinkovit zakonodavni okvir za prevenciju okrutnog, neljudskog i ponižavajućeg postupanja. Stoga je pristupnica u izradi disertacije primijenila nekoliko znanstvenih metoda. Teorijska analiza obuhvatila je proučavanje relevantne domaće i strane literature. Normativnom metodom pristupnica je analizirala zakonodavno uređenje zabrane okrutnog, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja te dostupna pravna sredstva u slučaju povrede te zabrane. Povijesnom metodom pristupnica je istražila primjenu torture u svrhu dokazivanja i kažnjavanja od prapovijesti do njezina ukidanja u inkvizitornom kaznenom postupku. Poredbenopravnom metodom pristupnica je istražila zakonodavno uređenje u Sjedinjenim Američkim državama i Njemačkoj. Empirijskom metodom obrađena je praksa Europskog suda za ljudska prava, praksa Ustavnog suda Republike Hrvatske, praksa sudaca izvršenja povodom podnesenih zahtjeva za sudskom zaštitom na dva suda te iskustva pravomoćno osuđenih zatvorenika o nasilnom ponašanju te neljudskom i/ili ponižavajućem postupanju tijekom lišenja slobode. U zaključnim razmatranjima pristupnica je sintetizirala rezultate provedenog istraživanja, sumirala zaključke iz cijeloga rada, argumentirala odgovore na postavljena istraživačka pitanja te iznijela prijedloge mogućih zakonodavnih unapređenja.

IV. Struktura disertacije. Disertacija je podijeljena na dvanaest poglavlja: 1. Uvod (str. 1 - 10), 2. Tortura kroz povijest (str. 11 - 36), 3. Pravni izvori o zabrani okrutnog, neljudskog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (str. 37 - 62), 4. Poredbenopravni osvrt (str. 63 - 113), 5. Definicija pojma okrutnog, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (str. 114 - 142), 6. Analiza prakse Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na Republiku Hrvatsku (str. 143 - 194), 7. Analiza prakse Ustavnog suda Republike Hrvatske od 2010. do 2020. godine (str. 195 - 228), 8. Dostupna pravna sredstva u Republici Hrvatskoj u slučaju okrutnog,

neljudskog i ponižavajućeg postupanja i njihova učinkovitost (str. 229 - 280), 9. Analiza sudske prakse suca izvršenja povodom podnesenih zahtjeva za sudskom zaštitom u periodu od 2010. do 2020. (str. 281 – 295), 10. Anketno istraživanje provedeno u kaznionicama i zatvorima (str. 296 – 334), 11. Zaključna razmatranja i prijedlozi de lege ferenda (str. 335 – 345) te 12. Popis literature (str. 346 - 366).

V. Sadržaj disertacije. U „Uvodu“ pristupnica određuje temu rada te iznosi razloge odabira teme. Pristupnica potom iznosi kratak pregled sadržaja rada te obrazlaže korištenu metodologiju, iznosi očekivani znanstveni doprinos te istraživačka pitanja.

U drugom poglavlju naslovljenom „Tortura kroz povijest“ pristupnica daje povijesni pregled korištenja torture u prethistoriji i starom Egiptu, u antičkoj Grčkoj, u starom Rimu, u srednjovjekovnom kaznenom postupku i inkviziciji, u srednjovjekovnoj Engleskoj te do njenog nestanka u europskim zemljama pod utjecajem prosvjetiteljstva. Uz to, posebno je prikazano i korištenje torture u Hrvatskoj.

U trećem poglavlju „Pravni izvori o zabrani okrutnog, neljudskog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja“ pristupnica navode i obrađuje relevantne međunarodne i domaće pravne izvore koji uređuju navedenu zabranu. Uz međunarodne i regionalne instrumente o ljudskim pravima, obrađuju se i izvori međunarodnog humanitarnog i kaznenog prava te tzv. „soft-law“ izvori na međunarodnoj razini. Od domaćih izvora obrađeni su Ustav, pet zakona te pet četiri podzakonska propisa. Na kraju poglavlja dan je zaključak o pravnim izvorima.

Četvrto poglavlje „Poredbenopravni osvrt“ sadrži komparativnu studiju dva pravna sustava, Sjedinjenih Američkih Država i Savezne Republike Njemačke. U odnosu na SAD, pristupnica je istražila primjenu torture u postupanju s teroristima u razdoblju nakon napada od 11. rujna 2001. godine, primjenu neprijateljskog kaznenog prava, te antiterorističke zakone, uz osvrt na slučaj profesora Bassiounija te Izvješće Odbora za obavještajne službe. U odnosu na SR Njemačku, pristupnica je istražila zakonodavno uređenje i primjere iz prakse, korištenje univerzalna jurisdikcija u predmetima gdje postoji sumnja da je mučenje počinjeno u inozemstvu, predmet Gäfgen protiv Njemačke Europskog suda za ljudska prava te studiju o prevenciji policijskog zlostavljanja. Na kraju poglavlja dan je zaključak.

U petom poglavlju, naslovljenom „Definicija pojma okrutnog, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja“, pristupnica obrađuje definiciju navedenog pojma prema Konvenciji protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovjećnih ili ponižavajućih kazni i postupaka UN-a i prema praksi Europskog suda za ljudska prava, pri čemu je razmotrila negativne i pozitivne obveze država te standarde primjene članka 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Uz to, pristupnica je obradila i diferencijaciju mučenja, okrutnog, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja prema praksi tog suda.

U šestom poglavlju „Analiza prakse Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na Republiku Hrvatsku“ pristupnica provodi empirijsko istraživanje usredotočeno na povrede članka 3. EKLJP-a u predmetima protiv RH strukturirano prema standardima ESLJP-a utvrđenima u prethodnom poglavlju. Uz to, obrađeni su i standardi odlučivanja o dopuštenosti zahtjeva te izvršenje presuda ESLJP-a. U zaključku poglavlja iznosi kritiku ESLJP-u zbog nedosljedne primjene standarda o teretu dokazivanja i standarda dokazivanja izvan svake razumne sumnje, kao i kriterija iscrpljenja pravnih sredstava te kritiku izvršenje presuda ESLJP-a zbog neprovođenja generalnih mjera.

U sedmom poglavlju naslovljenom „Analiza prakse Ustavnog suda Republike Hrvatske od 2010. do 2020. godine“ provedeno je empirijsko istraživanje prakse Ustavnog suda prema prethodno iznesenim standardima ESLJP-a. Obraden su predmeti prije i nakon uvođenja nove signature U-IIIB. Iako zaključuje da je uvođenjem novog pravnog sredstva praksa Ustavnog suda usklađena sa standardima ESLJP-a, iznijela je kritiku da bi trebalo jasnije definirati uvjete njegove primjene, u prvom redu kroz usklađivanje Ustavnog zakona o Ustavnom sudu s Poslovnikom Suda i zahtjevima prakse.

U osmom poglavlju „Dostupna pravna sredstva u Republici Hrvatskoj u slučaju okrutnog, neljudskog i ponižavajućeg postupanja i

njihova učinkovitost" pristupnica obrađuje dostupna prava sredstva, pri čemu iznosi i dostupne statističke podatke o njihovoj primjeni.

Obrađen su kaznena prijava, pritužba Ministarstvu unutarnjih poslova, pritužba Središnjem uredu za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa i uprave, zahtjev za zaštitu sucu izvršenja, pritužba predsjedniku suda/sucu istrage/raspravnom sudu, pritužba pučkom pravobranitelju te tužba radi naknade štete. U odnosu na dostupna pravna sredstva pristupnica zaključuje da većina ne zadovoljava zahtjev učinkovitosti te ne pružaju razumne izgleda za uspjeh.

U devetom poglavlju „Analiza sudske prakse suca izvršenja povodom podnesenih zahtjeva za sudskom zaštitom u periodu od 2010. do 2020.“ pristupnica posebno istražuje praksu sudaca izvršenja na dva županijska suda, U Zagrebu i Velikoj Gorici te zaključuje da je zahtjev za sudskom zaštitom iz članka 17. Zakona o izvršenju kazne zatvora neučinkovito preventivno pravno sredstvo jer se o njemu ne odlučuje u razumnom roku, ne dovodi do ispravljanja povrede, a zakonodavni okvir je otvoren za diskrecijsko postupanje, a odluke ne sadrže adekvatna obrazloženja.

U desetom poglavlju „Anketno istraživanje provedeno u kaznionicama i zatvorima“ pristupnica je provela empirijsko istraživanje anketiranjem 266 pravomoćno osuđenih zatvorenika na izdržavanju kazne zatvora o iskustvu nasilnog ponašanja te nečovječnom i/ili ponižavajućem postupanju tijekom lišenja slobode. Prije iznošenja rezultata istraživanja, pristupnica iznosi pregled prethodnih istraživanja te objašnjava primijenjenu metodu, uzorak ispitanika, primijenjeni instrument, način provođenja istraživanja te metodu obrade podataka. U zaključku navodi da istraživanje potvrđuje početnu hipotezu da postoji visoka tamna brojka psihičkog ili fizičkog nasilja, odnosno nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja. U odnosu na motive pristupnica je utvrdila da, suprotno postavljenoj hipotezi, u najvećem broju slučajeva (71 %) motiv nije pribavljanje priznanja ili discipliniranje ili kažnjavanje neposlušnih zatvorenika.

U jedanaestom poglavlju „Zaključna razmatranja i prijedlozi de lege ferenda“ Pristupnica rezimira zaključke koje je iznijela u okviru pojedinih poglavlja i argumentira odgovore na postavljena istraživačka pitanja. U odnosu na postavljene hipoteze zaključuje da se u visokom postotku ne poštuju ljudska prava sukladno standardima ESLJP-a te da postoji visoka tamna brojka. Za razliku od toga u pogledu motiva zlostavljanja zaključuje da je hipoteza da su razlozi iznuđivanje priznanja i discipliniranje zatvorenika samo djelomično potvrđena, a isto tako i hipoteza da je postojeći zakonodavni okvir neadekvatan i neučinkovit. Uz to, iznosi konkretne prijedloge usmjerene na povećanje transparentnosti (vođenje posebne statistike), propisivanje nadležnosti mjesno nenadležnog državnog odvjetništva za postupanje povodom kaznenih prijava zbog zlostavljanja, uspostavljanje posebnog neovisnog tijela za provođenje istrage po uzoru na njemačko iskustvo te uspostavu specijaliziranog državnog odvjetnika i specijaliziranih sudaca te uvođenje edukacije policijskih službenika.

Mišljenje i prijedlog:

Zabrana mučenja, odnosno okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja propisana je u izvorima međunarodnog humanitarnog prava, a kasnije i u međunarodnim i regionalnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava kao zabrana apsolutne prirode. U svojoj je praksi Europski sud za ljudska prava diferencirao navedene pojmove te utvrdio negativne i pozitivne obveze država u slučaju sumnje na zlostavljanje. Navedena zabrana propisana je i u hrvatskom pravnom sustavu te je osiguran niz pravnih sredstava u slučaju sumnje na takvo ponašanje. Aktualnosti i relevantnosti teme doprinosi činjenica da je Sud u više od deset predmeta protiv Republike Hrvatske utvrdio povredu negativnih i pozitivnih obveza iz članka 3. Europske konvencije o ljudskim pravima te da je u prosincu 2015. Ustavni sud RH uveo novu signaturu U-IIIb zbog neprovođenja adekvatne i učinkovite istrage, što je dovelo do povećanja broja takvih predmeta.

Istraživanje je obuhvatilo relevantnu domaću i stranu literaturu, koju je pristupnica uredno citirala u 689 bilješki ispod teksta. Istraživanje je obuhvatilo i domaće, strane i međunarodne pravne izvore, kao i relevantnu praksu. Provedeno je empirijsko istraživanje prakse Europskog suda za ljudska prava i prakse Ustavnog suda RH, kao i prakse sudaca izvršenja povodom zahtjeva za sudskom zaštitom u desetogodišnjem razdoblju te iskustava pravomoćno osuđenih zatvorenika na izdržavanju kazne zatvora o iskustvu nasilnog ponašanja te nečovječnom i/ili ponižavajućem postupanju tijekom lišenja slobode. Upravo potonja dva istraživanja predstavljaju najveći znanstveni doprinos disertacije. Rezultati empirijskog dijela istraživanja indiciraju postojanje tamne brojke zlostavljanja te da dio dostupnih pravnih sredstava, uključujući zahtjev za sudskom zaštitom, nisu djelotvorna pravna sredstva protiv zlostavljanja. Sveobuhvatnosti istraživanja doprinijeli su i sumarni povijesni pregled korištenja torture te poredbenopravni osvrt na zakonodavstvo i praksu u SAD-u i SR Njemačkoj, koji doduše nisu u većoj mjeri utjecali na odgovore na istraživačka pitanja i zaključke. Uz uočavanje nedostataka dostupnih pravnih sredstava, pristupnica je predložila određene izmjene sustava radi njihova

otklanjanja.

U izradi disertacije pristupnica je primijenila osnovne znanstvene metode, na postavljena istraživačka pitanja dala je argumentirane odgovore te je iznijela znanstveno utemeljene zaključke s argumentiranim prijedlozima mogućih unapređenja sustava. Disertacija predstavlja prvu monografsku sveobuhvatnu i sustavnu obradu problematike zabrane mučenje, odnosno okrutnog, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja te stoga i značajan doprinos hrvatskoj kaznenopravnoj znanosti.

Zbog svega navedenog, smatramo da disertacija pristupnice predstavlja izvoran i samostalan znanstveni rad, koji je po metodologiji obrade i stupnju doprinosa znanosti prikladan za utvrđivanje sposobnosti pristupnice da kao samostalna istraživačica djeluje u znanstvenom polju prava za koje se doktorat podjeljuje (sukladno čl. 39. st. 1. Pravilnika o poslijediplomskim doktorskim studijima Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, od 21. prosinca 2016.). Povjerenstvo predlaže da se doktorska disertacija Lidije Horvat prihvati kao uspješna, te da se nastavi s postupkom za stjecanje doktorata znanosti njezinom javnom obranom.

	Titula, ime i prezime, ustanova, država:	Potpis:
Izabrano povjerenstvo za ocjenu doktorskog rada	1. (predsjednik Povjerenstva) izv. prof. dr. sc. Marin Bonačić	M. Bonačić
	2. prof. emeritus Ivo Josipović	
	3. prof. dr. sc. Ksenija Turković	
	4. prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas	
	5. izv. prof. dr. sc. Ante Novokmet	
Sjednica nadležnog tijela i točka dnevnog reda u okviru koje je imenovano Povjerenstvo:	Sjednica Vijeća PFZ od 29. ožujka 2023., točka 24.	
Napomena (po potrebi):		
U Zagrebu, 19. 8. 2023.		M.P.